International Conference on
Linguistics, Literature And Translation

International Conference on Linguistics, Literature And Translation - double-blind peer-reviewed, monthly, open-access procedding published to get ecxellence on Research and Development. It publishes high-quality articles across the breadth of linguistics, literature and translation research. With its uniquely broad coverage, all articles are free to access across the globe, allowing authors to share their research and maximise its impact. The boletin on Linguistics, Literature And Translation is led by expert international editorial board members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed and evaluated on its own scholarly merits and research integrity. Joining your work in the International Conference of Linguistics, Literature, and Translation means you will receive prompt and reliable publishing and a global platform for your research to reach its full potential.

TOHIR MALIKNING “ENG KICHIK JINOYAT” QISSASIDA AXLOQIY MUAMMOLAR IFODASI

[1]Ilashova Farangiz Nodirbek qizi,

[2]Farmonova Sabina Xotam qizi,

[3]Azamatova Gulibonu Anvar qizi,

+88 386 48 18

azamatovagulibonu@gmail.com

[4]Halimova Sevinch Olimjon qizi,

halimovasevinch124@gmail.com

+998 93 451 17 80

[5]Boyqulova Jasmina O’rol qizi

Ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti talabasi

Samarqand davlat chet tillar instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Tohir Malikning “Eng kichik jinoyat” qissasi asosida asarda yoritilgan axloqiy muammolar, inson ruhiyatidagi ichki kurash, halollik va vijdon masalalari ilmiy-tahliliy nuqtayi nazardan o‘rganilgan. Shuningdek, maqola doirasida tarjimashunoslik yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari tahlil qilinib, yoshlar orasida adabiy asarlarning o‘rganilish darajasi ham baholangan.

Kalit so‘zlar: Tohir Malik, “Eng kichik jinoyat”, axloq, vijdon, ma’naviyat, so‘rovnoma, tahlil, adabiyot

Kirish

Har bir millatning ma’naviy boyligi uning adabiyoti orqali namoyon bo’ladi. O’zbek adabiyoti so’nggi asrlarda inson ruhiyati va axloqiy qadriyatlar masalasiga alohida e’tibor qaratib kelmoqda. Shu jihatdan yozuvchi Tohir Malik ijodi o‘ziga xos maktab yaratgan adib sifatida qadrlanadi. Uning “Shaytanat”, “Somon yo’li elchilari”, “So’nggi o’q” kabi asarlari singari, “Kichik jinoyat” qissasi ham inson vijdoni, halollik va hayotiy mas’uliyatni yoritishda muhim o‘rin tutadi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv davrida yoshlar orasida ma’naviy qadriyatlarni targ‘ib etish zarurati ortib bormoqda. “Kichik jinoyat” qissasi ana shu ma’naviy ehtiyojni qondiruvchi, insonni o‘z harakati va niyatiga tanqidiy qarashga o‘rgatuvchi asar sifatida tahlil etiladi.

Asarning mazmuni va ilmiy tahlili

“Tohir Malikning ‘Kichik jinoyat’ asari — bu insonning ichki dunyosidagi kurash, vijdon va hirs o’rtasidagi muvozanatni tasvirlovchi falsafiy asar” desak, mubolag‘a bo‘lmaydi. Asarda muallif kichik ko’ringan bir xatolikning aslida qanday katta oqibatlarga olib kelishini, inson hayotida “kichik jinoyat” degan narsa yo’qligini isbotlaydi.

Qissa, aynan, bir nechta insonlarning ichki dunyosidagi kurashni tasvirlaydi. Bosh qahramon — yosh, halol va maqsadga intiluvchi odam bo‘lib, u turli axloqiy qarorlarni qabul qilish jarayonida ko‘plab ijtimoiy va ma’naviy dilemmlar bilan yuzma-yuz keladi. Asar davomida, eng kichik jinoiy harakatning axloqiy ta’sirini va uning inson hayotidagi o‘rni haqida muhim savollar tug‘iladi.

Muallif insonning o‘zini oqlash mexanizmini badiiy tilda ochib beradi. Qahramon o‘z jinoyatini “kichik”, “ahamyatsiz” deb baholaydi, ammo muallif bu fikrni ruhiy tahlil orqali rad etadi. Shu tariqa, asarda vijdon — insonning eng oliy hukmchisi degan g‘oya ilgari suriladi.

"Eng kichik jinoyat" qissasida axloqiy muammolar bir nechta darajada ko‘rsatiladi. Birinchidan, asarda insonning ichki axloqiy qadr-qimmati, yuksak maqsadlar uchun kurashishi va bu yo‘ldagi xatoliklari ifodalanadi. Bosh qahramon, faqat o‘z manfaatlarini o‘ylab, eng kichik jinoyatni amalga oshirishi mumkinligini anglaydi, bu esa uning axloqiy mas’uliyatini kuchaytiradi.

Ikkinchidan, qissada jamiyatning axloqiy norma va qadriyatlariga bo‘lgan qarashlar ham o‘rganiladi. Bosh qahramon, jamiyatdagi nohaqlik va adolatsizlikni ko‘rganida, o‘zining ichki dunyosida axloqiy qarorlar qabul qilishga intiladi. Bu jarayonda u o‘zining haqiqatga bo‘lgan ishonchini sinovdan o‘tkazadi.

Uchinchidan, qissada "kichik jinoyat" atamasi orqali, biror insonning kichik ko‘rinishdagi, ammo katta ahamiyatga ega bo‘lgan harakatlari va uning ijtimoiy hayotga bo‘lgan ta’siri ko‘rsatiladi. Insonning birgina kichik axloqiy xatoligi qanday qilib butun bir jamiyatga zarar yetkazishi mumkinligini tasvirlash, qissaning asosiy axloqiy xabarlaridan biridir.

Tahlil jarayonida yozuvchi obraz yaratish, ichki monolog, psixologik tafsilot va portret tasvirlaridan mahorat bilan foydalangan. U o’quvchini nafaqat voqealar rivoji, balki qahramon ongida kechayotgan jarayonlarga ham jalb etadi. Bu uslub Tohir Malik ijodining o‘ziga xos jihati hisoblanadi.

Qissada jamiyat va uning axloqiy qadriyatlariga bo‘lgan qarashlar juda katta ahamiyatga ega. Bosh qahramon, jamiyatning axloqiy me’yorlarini bajarishga harakat qiladi, lekin har bir qadamda jamiyatning o‘ziga xos xulq-atvori va qarorlarini tanqid qiladi. Bu orqali yozuvchi jamiyatdagi axloqiy izchilliksizlik va kutilmagan oqibatlarni ko‘rsatadi.

Qahramonning jamiyat bilan bo‘lgan kurashi, o‘z ichki muammolarini hal qilishga bo‘lgan intilishlari va axloqiy qarorlar qabul qilishdagi qiyinchiliklari asarda katta o‘rin tutadi. Uning har bir qarori, jamiyatning axloqiy me’yorlariga mos kelishini ta’minlashga qaratilgan bo‘lsa-da, bu qarorlar qahramonning shaxsiy hayotida va jamiyatda ham muammolarni keltirib chiqaradi.

Bundan tashqari, asar tili sodda, xalqona, ammo chuqur falsafiy mazmunga ega. Unda jamiyatdagi adolatsizlik, insoniy befarqlik va mas’uliyatsizlik kabi muammolar mahorat bilan ochib berilgan.

So’rovnoma natijalari tahlili

1-rasm. Tohir Malikning “ Eng kichik jinoyat” asari so’rovnomasi

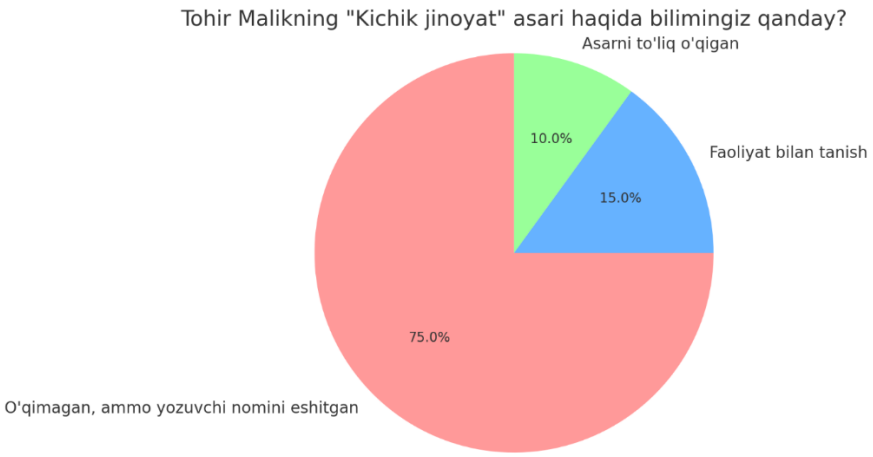

Tohir Malikning "Kichik jinoyat" asari haqida bilimingizni aks ettirgan so‘rovnoma natijalari bo‘yicha tuzilgan diagramma. Diagrammada 75% talaba asarni o'qimagan, 15% faqat asar nomi bilan tanish, 10% esa asarni to'liq o'qigan. Maqola doirasida Samarqand davlat chet tillar institutining tarjimashunoslik yo’nalishida tahsil olayotgan 20 nafar talaba o‘rtasida “Tohir Malikning ‘Kichik jinoyat’ asari haqida bilimingiz qanday?” mavzusida so‘rovnoma o‘tkazildi.

So‘rovnoma natijalari quyidagicha bo‘ldi:

15 nafar talaba (75%) — asarni o’qimagan, ammo yozuvchi nomini eshitgan;

3 nafar talaba (15%) — faqat asar nomi bilan tanish;

2 nafar talaba (10%) — asarni to’liq o’qigan va mazmunini yaxshi biladi.

Tahlildan ko‘rinadiki, adib ijodi haqida umumiy ma’lumot mavjud bo‘lsa-da, asar o‘zi yetarli darajada o‘qilmayapti. Talabalarning aksariyati Tohir Malik haqida “Shaytanat” asari orqali bilishlarini, ammo “Kichik jinoyat” haqida yetarlicha tasavvurga ega emasliklarini bildirishgan.

Bu holat o’zbek adabiyotini, xususan, Tohir Malik ijodini tarjimashunoslik yo’nalishida ham kengroq o’rganish zarurligini ko‘rsatadi. Zero, badiiy asarlar til va madaniyat o‘rtasidagi ko’prik vazifasini bajaradi.

Xulosa

Tohir Malikning “Kichik jinoyat” qissasi o‘zbek adabiyotida axloq, vijdon va insoniylik g‘oyalarini chuqur yoritgan asarlardan biridir. Asarda yozuvchi hayotdagi oddiy voqelik orqali katta ma’naviy xulosaga keladi: “Kichik jinoyat degan narsa yo‘q — har qanday xato vijdonni og‘ritadi.”

Amaliy tahlillar va o’tkazilgan so’rovnoma shuni ko’rsatdiki, yoshlar orasida bunday ma’naviy asarlarga e’tibor sust. Shu bois oliy ta’lim muassasalarida o‘zbek adabiyotini tarjimashunoslik bilan uyg‘un holda o’rganish, har bir asarning ma’naviy xulosasini zamonaviy talqin bilan tushuntirish muhimdir.

Bu kabi tahliliy ishlar nafaqat adabiyot bilimini, balki tarjimonning madaniy tafakkurini ham boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Malik, T. (1988). Kichik jinoyat. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot.
2. Qodirova, N. (2019). O’zbek nasrida psixologik tahlil masalalari. Samarqand: SamDChTI nashriyoti.
3. Karimov, I. (1996). Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent.
4. Guruh a’zolari tomonidan 2025-yil oktyabr oyida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari.
5. Malik, T. (2003). Eng kichik jinoyat. Toshkent: G'azal.
6. Shamsiyev, O. (2012). Adabiyotda axloqiy masalalar va ularning ifodasi. O'zbek adabiyoti va san'ati, 2(3), 47-58.
7. A. Karimov, A. (2005). Axloqiy masalalar va adabiyotda ularning yoritilishi. O'zbek adabiyotshunosligi, 4(6), 99-112.